

[Promotie]

[titel] Conflict en contact

[subtitel] Integratie in Europa

Bart Meuleman

[intro] Ook Vlaanderen werd tijdens de jaren negentig opgeschrikt door een heuse opmars van extreem-rechts. In relatief korte tijd groeide het Vlaams Blok (nu Vlaams Belang) uit tot een van de grote Vlaamse politieke formaties. Verrassend genoeg wist het VB met haar anti-immigratie standpunten zelfs in etnisch homogene regio's heel wat kiezers te verleiden. Bart Meuleman onderzocht waar die golf van negatieve gevoelens ten opzichte van immigratie vandaan komt. [einde intro]

Het is al eerder aangetoond dat een negatieve houding tegenover immigratie vaker voorkomt bij mensen met, bijvoorbeeld, een laag opleidingsniveau, gebrekkige sociale contacten en een autoritaire instelling. Bij onderzoek naar anti-immigratie attitudes ligt de nadruk vaak op individuele verklaringsmodellen. Maar hiermee is lang niet het ganse verhaal verteld. Individuele variabelen alleen kunnen bijvoorbeeld moeilijk verklaren waarom anti-immigratie attitudes op korte termijn sterk evolueren of wijder verspreid zijn in bepaalde landen. In mijn proefschrift leg ik de focus op contextuele in plaats van individuele determinanten van houdingen ten opzichte van immigratie.

Competitie

Om te onderzoeken hoe de context waarin individuen leven ingrijpt op attitudevorming, koos ik voor comparatief onderzoek. Een vergelijking van attitudes over Europese landen heen maakt het mogelijk om na te gaan wat de impact is van verschillen in de nationale context. De attitudemetingen zijn afkomstig uit de eerste drie rondes van de European Social Survey (ESS), een grootschalig internationaal survey-project dat als doel heeft om waarden, opinies en attitudes in Europa te registreren. Meer dan eens was ik ontgoocheld wanneer mijn ambitieuze onderzoeksvragen niet te beantwoorden bleken aan de hand van de beschikbare gegevens. Vooral met de methodologische problemen die verbonden zijn aan het maken van cross-culturele vergelijkingen heb ik nogal geworsteld. Ik heb in mijn proefschrift dan ook redelijk veel aandacht besteed aan methodologische aspecten.

De bekendste context-theorie over anti-immigratie attitudes is zonder twijfel de zogenaamde *realistic group conflict theory*. Deze theorie veronderstelt dat etnische groepen elkaar beconcurreren met als inzet schaarse goederen, zoals jobs of betaalbare huizen. Als defensieve reactie op deze etnische competitie, ontwikkelt de autochtone bevolking negatieve gevoelens ten aanzien van immigratie. De conflicttheorie voorspelt dat contextfactoren, zoals economische condities en etnische diversiteit, voor een deel bepalen hoe mensen over immigratie denken. Immers, wanneer de economie in het slop zit en wanneer een groot aantal 'etnische concurrenten' aanwezig zijn, wordt de etnische competitie intenser en worden anti-immigratie attitudes versterkt.

Contact werkt positief

Althans, dat is wat de theorie voorspelt. Mijn onderzoeksresultaten bevestigen een aantal aspecten van de conflicttheorie. In Europese landen met een lage gemiddelde welvaart en een hoge werkloosheidsgraad voelt de autochtone bevolking zich inderdaad vaker bedreigd door

immigranten, en bestaat er meer steun voor het afsluiten van de grenzen. Ook een hoge mate van etnische diversiteit lijkt anti-immigratie attitudes te versterken. Vanaf hier wordt vaag door gebruik van 'op een aantal' en 'andere', 'maar' ik probeer wat andere woorden uit. De resultaten wijzen er op dat de *realistic group conflict theory* op een aantal punten genuanceerd moet worden. De contexteffecten zijn vrij zwak in vergelijking met andere verklaringen. Processen tegengesteld aan de conflict-mechanismen zijn aan het werk t. De aanwezigheid van immigranten in het land verhoogt niet alleen percepties van etnische bedreiging, maar schept ook mogelijkheden voor contact tussen autochtonen en allochtonen. Deze contacten dragen bij tot een positiever klimaat ten aanzien van immigratie, zo blijkt uit de resultaten. Etnische relaties zijn dus niet per definitie competitief van aard; etnische diversiteit zorgt eveneens voor toegenomen contactmogelijkheden met positieve gevolgen voor attitudes ten aanzien van immigratie.

Erkenning

Mijn onderzoek toont ook aan dat er een verband bestaat tussen het gevoerde integratiebeleid en houdingen ten aanzien van immigratie. In landen met een beleid dat immigrantengroepen erkent als evenwaardige gemeenschappen met verschillende gebruiken (een zogenaamd multicultureel integratiebeleid) staat de bevolking beduidend meer open ten opzichte van immigratie. Integratiebeleid dat meer op uitsluiting of assimilatie gericht is, blijkt eerder samen te gaan met een kritische houding ten aanzien van immigratie. Uit het onderzoek is het onmogelijk op te maken wat de causale richting van de relatie tussen beleid en attitudes is. Beïnvloedt het gevoerde beleid de heersende attitudes, of sturen deze attitudes het beleid aan? Wat wel met zekerheid gezegd kan worden, is dat er geen sprake is van een zgn. *white backlash*: integratiebeleid dat immigranten rechten toekent hoeft niet automatisch te leiden tot negatievere attitudes bij de autochtone bevolking, integendeel zelfs.

De belangrijkste conclusie uit mijn onderzoek is dat inter-etnische relaties niet zonder meer te begrijpen zijn in termen van conflict. Het samenleven tussen autochtonen en nieuwkomers hoeft niet per definitie uit te lopen op een botsing van belangen of een *clash of civilizations*. Dagelijkse ontmoetingen en een open, inclusief integratiebeleid kan het samenleven van etnische groepen harmonieuzer laten verlopen.

Literatuur

Meuleman, B. (2009), *The impact of macro-sociological factors on attitudes towards immigration: A contextual and cross-cultural approach*. Promotor: Jaak Billiet, K.U.Leuven

Bart Meuleman promoveerde aan de K.U.Leuven en is nu werkzaam aan de Universiteit van Tilburg